

الفبای پژوهش هنری در کلاس

کاوه تیموری

او را جامع می‌کند. اما سنگ بنای امر پژوهش مانند هر نکته تربیتی دیگر در دوران تربیت پایه و اساسی شکل می‌گیرد. خوش بختانه در مدارس کشور پژوهش دیگر امری تفننی تلقی نمی‌شود. معلمان و مدرسان با ذوق و شوق تجربیات پژوهشی خود را در قالب گزارش‌ها و کتاب‌های موضوعی و تدوین کتاب‌های روش تحقیق به فضای علمی کشور تقدیم می‌دارند. از این منظر، دوره فعلی از حیث توجه به پژوهش و راه یافتن آن به برنامه درسی، دوره‌ای رو به رشد محسوب می‌شود. در مورد درس هنر همکاران گرامی مسئولیت ویژه‌تری دارند. نخستین کار ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به پژوهش هنری است. سپس لازم است به تلفیق شیوه تحقیق با موضوع تحقیق بپردازند. از آنجا که موضوع تحقیق در تعیین روش آن تأثیر تام دارد، موضوع اهمیت دو چندان می‌یابد. تحقیق هنری تحقیقی کیفی است که آرام و به تدریج و با تأنی لایه‌های اولیه آن ورق می‌خورند و برگه‌های اولیه پژوهش خود را نمایان می‌سازند. کار معلم هنر هدایت دانش‌آموز به سمت سوژه‌های پژوهشی دانش‌آموز پسند، قابل دسترسی و جاذبه‌دار است. این کار ظریفی است که می‌تواند شاهد و شیرینی جست‌وجوی هنری را در کام دانش‌آموز قرار دهد و او را وادارد که این تجربه خوشایند را به‌عنوان یک لایه دائمی در آینده دنبال کند. معلم هنر ستاره

گوهر ارزشمند تحقیق، امروزه در خدمت فهم بهتر هنرهاست. کاوش و کشف، که ذاتی تحقیق به‌شمار می‌رود، راه درک بهتر هنر را هموار می‌کند. برای اینکه از تولید هنری روایت توصیفی مناسب داشته باشیم، به کندوکاو هنری نیاز است. راه تفسیر هنری نیز که یکی از اهداف پژوهش به‌شمار می‌رود، از این کندوکاو می‌گذرد. بنابر جوهره هنر، روش تحقیقی که بیشترین کاربرد را در تحقیقات هنری دارد، روش تحقیق کیفی است.

در عین حال اقتضائات تحقیق هنری در کلاس و مدرسه نیز باید در نظر گرفته شود. مدرسه برای پژوهش هنری فرصتی کم‌نظیر فراهم می‌کند؛ زیرا پژوهش هنری مقوله‌ای است که به بار نشستن آن در همراهی با سایر فعالیت‌های هنری صورت می‌پذیرد. شاید گزافه نباشد که بگوییم دو موضوع مهم «پژوهش» و «تولید اثری هنری» دو کفه یک ترازو به‌شمار می‌آیند.

حاصل پژوهش هنر آمیخته با درک هنری بالا، عطر و بوی دیگری دارد و خبر از ریشه داشتن موضوع در جان و وجود محقق می‌دهد. پژوهش هنری در خلأ اتفاق نمی‌افتد بلکه مستلزم تجربه هنری است. این دو به مثابه دو بال همسان، تعادل و توازن را در این مقوله مهم شکل می‌دهند. زدن عینک پژوهش و عبور دادن اثر هنری از صافی این موضوع مهم، نگرش هنرمند را وسیع و نگاه

راهنمایی است که خودش مملو از عشق به پژوهش و کاوش هنری است. در کلاس دائماً می‌باید بر طبل یافته‌های پژوهشی بکوبید و مباحث و مطالب خود را آراسته به این یافته‌ها کند.

دنیای هنر ایران و جهان و جهان هنر ایران برای آوردن نمونه‌های پژوهش مملو از نمونه است. کافی است به اشاره ذکر شود که آثار هنری نمایش‌نامه‌نویس بزرگی چون شکسپیر انگلیسی پس از ۱۵۰ سال، آن هم در آلمان مورد توجه قرار گرفت. یا جیمز جویس داستان مشهور «دوبلینی‌ها» را ظرف پانزده سال نوشت و داوینچی برای کشیدن تابلو «شام آخر» چهار سال وقت صرف کرد. فردوسی هنگام سرودن «شاهنامه»، بسیاری از ابزار و آلات و سلاح‌ها و وسایل را به‌عنوان منبع الهام، به دور خود جمع کرده بود. خوش‌نویس بزرگ قاجار، میرزا محمدرضا کلهر، در شبانه روز ۱۶ ساعت خط می‌نوشت و میرعماد، خوش‌نویس دوران ساز صفوی، در مراحل تجربه اندوزی سه سال پیوسته و بی‌وقفه می‌نگاشت.

در همین نزدیکی‌ها و در دوران معاصر هم هنرمندان بزرگی هستند که آمیختگی زندگی آن‌ها با حیات هنری، الگوهای ارزشمند از سلوک هنری را شکل داده است؛ هنرمندانی که کشف تکنیک‌ها و روش‌های بدیع تولید هنری آن‌ها با شیوه‌های پژوهشی می‌تواند راه رسیدن به اهداف

را نزدیک کند. شناختن هنرمندان شهر و دیار دانش‌آموزان و آگاهی دادن آن‌ها در مورد رشته‌ها و سرمایه‌های هنری با انجام مصاحبه‌های کوتاه و گروهی، نخستین قدم‌های پژوهش محسوب می‌شوند.

اما فرایند پژوهش هرچه باشد، گام آخر آن به تمرین، تکرار و پشتکار نیاز دارد. دستاورد پژوهش با نگارش و ثبت کردن یافته‌ها میسر است. خواستن گزارش‌های کوتاه از تجربیات پژوهش و واداشتن دانش‌آموزان به نوشتن و نگارش و روایت توصیفی از موضوع مورد مطالعه، بسیار مهم است؛ زیرا در دانش‌آموز احساس توانمندی را شکل می‌دهد و پس از مدتی، همین دست‌مایه‌های اولیه پایه‌ای مهم برای شکل‌گیری گزارش غنی بعدی می‌شود. پژوهش هنری در کلاس هنر کاری لوکس و غیر قابل دسترس نیست.

فرمول ساده آن، ترغیب و تشویق، موضوع‌یابی مناسب، هدایت و راهنمایی، و بالاخره تنظیم گزارش است. لذا همکاران گرامی هنر که خود از پیشگامان پژوهش هنری و از استفاده‌کنندگان دستاوردهای آن به‌شمار می‌آیند، لازم است تمام اهتمام خود را در رواج پژوهش هنری بین دانش‌آموزان به‌کار گیرند. در این صورت، پژوهش هنری در عرصه هنر، دلنشین‌تر و زیباتر از آنچه هست به‌نظر خواهد آمد.